

Doğal Gaz Konusunda Güncel Durum

Elk. Müh. Salih Ertan
salih.ertan@emo.org.tr

Ülkemiz enerji sektöründe en göze çarpan olgulardan biri, doğal gaz (DG) ithalat ve tüketiminde son yıllardaki sürekli artıştır. Aynı eğilimin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde de ortaya çıktığı görülüyor. DG'ın, enerji üretiminde, petrol türevi sıvı yakıtlarla, kömürün yerini alması yönündeki lobi etkinliklerinin son yıllarda yoğunluk kazandığı gözleniyor. Uluslararası Enerji Örgütü (IEA) ve Dünya Enerji Konseyi (WOC) gibi merkezi organizasyonlar, 2030'lu yıllar için yaptıkları tahminlerde, DG tüketim eğiliminin dünya ölçeğinde büyük ölçüde artacağına işaret eden senaryolar oluşturuyorlar. Bunun son örnekleri arasında, IEA tarafından bu yılın başında yayımlanan "WORLD ENERGY OUTLOOK-2011" raporu yer alıyor. Bu raporda "DG'ın Altın Çağı" senaryosu uzun uzadıya anlatılıyor. DG lehine eğilimin iki ana nedenine işaret ediliyor. Bunlar: elektrik üretiminde DG'ın, yüksek kalorifik değerli kömüre kıyasla yarıdan az CO2 salımına neden olması ve son yıllarda özellikle ABD'de Şeyl Gaz (Shale Gas – ŞG) üretiminde gözlenen ivmeli artış... IEA raporunda yer verilen çarpıcı bir gerçek var: "DG'ın Altın Çağı" senaryosuna göre, atmosferdeki CO2 miktarı uzun erimde 650 ppm seviyesinde sabitlenirken, ortalama atmosfer sıcaklığı da günümüze kıyasla 3,5 C0 artış gösterecektir (!) Öte yandan, İklim Deği-

şikliği konusunda yetkin uzmanlar, 2,0°C'in üzerindeki artışın dünyayı bir felakete götüreceğini, küresel ısınmanın önü alınmadığı takdirde yeni bir buz çağına tetikleneceği konusunda sürekli uyarılar yapıyorlar. Demek oluyor ki, "DG'ın Altın Çağı" bir "Buz Çağı" ile sonuçlanacak gibi görünüyor. Sözün özü: mevcut enerji politikalarının sürdürülmesi durumunda, küresel ısınma olgusunun yol açacağı sonuçlar DG sayesinde olsa olsa geciktirilmiş olacaktır.

Önce İngiltere'den başlayan DG piyasalarının serbestleştirilmesi sürecinde; geçtiğimiz bir kaç yıl içinde oluşturulan LNG'ye dayalı spot piyasasının gelişmesine, ŞG üretimindeki artış da eklendiğinde, DG fiyatlarında kontrolün Rusya tekelinden piyasaya geçtiğine dair iyimser bir hava oluştu. DG temininde Rusya'ya olan bağımlılıktan artan bir tedirginlik duyan AB ülkeleri, petrole dayalı ve uzun dönemli "kullan ya da öde" türündeki anlaşmalarda belirlenen fiyatlar yerine, piyasada oluşacak daha düşük fiyatların beklentisi içindedirler. Mevcut AKP Hükümetinin de bu yönde beklentileri bulunuyor. Bu konuda Rusya'dan kopartılabilecek tavizin ancak %10 oranıyla sınırlı olabileceği ortaya çıkmıştır. Üstelik Rusya, bu indirimi Kuzey Avrupa ülkeleri için ön görürken, Güney Avrupa ülkelerinden bu indirimi esirgeyecek gibi görünüyor. Yıl başında bu

yana Avrupa'da hüküm süren aşırı soğuklarla birlikte bir gerçek apaçık ortaya çıktı: petrol fiyatlarına endeksli DG fiyatlarının bundan böyle serbest piyasada, ithalatçı ülkeler lehine belirleneceği yönündeki umutlar sönmüştür. Aşırı soğukların ilk haftası içerisinde spot piyasası çökmüş, LNG stokları erimiş ve AB ülkeleri, DG tedarikinde Rusya'ya her zamankinden fazla bağımlı bir konuma gelmişlerdir. Sonuç, Rusya'dan yüksek fiyatla DG temin edilmesi olmuştur.

Gazprom yöneticileri büyük bir keyifle, AB ülkelerinin selameti bakımından, Rusya'nın uzak ve yeni mega sahalarına gereksinim olduğunu vurguluyorlar. Ne var ki, gerekli alt yapı maliyetlerinin çok yüksek oluşu nedeniyle, petrol fiyatlarına endeksli uzun dönemli anlaşmalara dönülmesi gereği ortaya çıkıyor. Türkiye de dahil, Avrupa ülkelerinin, DG'a alternative olarak ŞG'ye yönelmesi de pek olanaklı görünmüyor. ABD'nin tersine AB ülkelerinde çok sıkı bir denetim mevcuttur. ŞG üretiminin ciddi çevre ve sağlık sorunlarına yol açacağına dair kuşku çok yaygındır. Nüfusun daha yoğun, kamu oyu etkisinin göreceli olarak çok güçlü olduğu AB'de ŞG kaynaklarının devreye alınması hiç de kolay görünmüyor. Bu genel tablo içinde Türkiye'nin durumu nedir?

Bizzat EPDK ve TEİAŞ verilerine dayanarak, duruma bir göz atılırsa;

son on yıl boyunca DG'a bağımlılığın Arz Güvenliği açısından tehlikeli boyuta tırmandığı görülüyor. 2000 yılında ithal edilen toplam DG miktarı 14,6 milyar m3 iken (Kaynak: EPDK – Doğal Gaz Raporu – 2010) düzenli bir artış eğilimi izleyerek 2008 yılında 36,0 milyar m3'e ulaştığı gözleniyor. Kriz etkisine bağlı olarak 2009 yılında geçici bir düşüşle 32,1 milyar m3'e gerileyen DG'ın tüketimindeki artış eğilimi sürüyor. İthal edilen DG'ın %60'ın üzerindeki bölümü Rusya kaynaklıdır. DG'dan üretilen elektrik enerjisi miktarına bakıldığında, 2000 yılında DG'dan 46,217 GWh (toplamda payı %37) brut üretimi gerçekleşirken, bu miktarın 2010 yılında 98.144 GWh seviyesine (toplamda payı %46,5) eriştiği görülüyor. **DG temininde dışa bağımlı hiç bir ülkede, DG'ın elektrik üretiminde payının bu kadar yüksek olduğu, Türkiye'den başka bir örnek bulunmuyor!** AKP hükümetinin enerji alanında sergilediği politikasızlık, uz görüden yoksun temel tercihlerin oluşturduğu durum, giderek bir çaresizliğe dönüşüyor. Günümüzde ortaya çıkan tablonun özeti şudur: Mevcut hükümet, enerji alanında, arz güvenli ve kaynak çeşitliği açısından ard arda kritik hatalar yapmayı sürdürmektedir.

Yasak savma kabilinden çıkarılan 6094 sayılı sözüm ona Yenilenebilir Enerji Kaynaklarını (YEK) destekleme yasası, gerçekte YEK çözümlerini köstekleyen, bunların önünü tıkayan bir yapıya sahiptir. Oysa, akıllı başı yerinde bir hükümetin öncelikle, YEK'i öne çıkaran stratejileri oluşturması, makul ve mantıklı bir beklentimiz olmalıdır. Geçtiğimiz günlerde ağır kış koşulları nedeniyle yoğunluk kazanan DG kullanımının, Türkiye'nin günlük 170 milyar m3 dolayındaki tedarik kapasitesini zorlayarak 180 milyar m3 seviyesine çıktığı ve bu durumun elektrik üretiminde kısıtlamalara yol açabileceği yönünde muhtelif de-

meçler basın ve medyada yer aldı. Bu duruma bağlı olarak, bazı termik santrallerde ikinci yakıtla geçildiği de biliniyor. Azeri gazının sahadaki bir arıza nedeniyle kesintiye uğraması ise Enerji bakanlığı çevrelerinde bir endişe ve panic havasının esmesine neden oldu. Bu olayları alt alta sıraladığımızda, izlenen enerji politikasının pamuk ipliğine bağlı olduğu sonucu aklımıza takılıyor. Geçtiğimiz günlerde şahit olduğumuz bir görüntü de Enerji Bakanlığının NG alım fiyatlarını düşürmek yönündeki beyhude çabalara ilişkin... Türkiye'nin Rusyadan aldığı DG'da sağlanan %10 tutarındaki indirimden sonra, Azerbaycan nezdinde yapılan, buradan da indirim sağlanması girişimlerinin sonunda, Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev'in dış politika danışmanı Novruz Mammadov, ticari sır olduğuna bakmadan DG fiyatlarını açıkladı. Mammadov, Türkiye'nin Rusya'dan aldığı DG fiyatının m3 başına 50 Dolar-Sent olduğunu ve buradan %10 indirimle Rusya gazının 45 Sent seviyesine geldiğini, buna karşılık Botaş'ın Azerbaycan'dan aldığı DG fiyatının ise 33 Sent olduğunu ortaya koydu. Pekala, konutlarda tüketilen DG fiyatı nedir? Sadece 60 kuruş/m3 dolayında... Mekke'de dilendiğini Medine'de sadaka dağıtan bu hesapsız, bu oy kaygısıyla benimsenmiş, populist politika sürdürülebilir mi? Asla! Bu sübvansiyon politikası tıpkı sağlık politikasında da gözlemlendiği gibi orta vadede sürdürülebilir değildir! DG piyasasındaki durum, fosil yakıtları ve YEK'in geleceği gibi birbiriyle bağlantılı konuların detayını bu sayfaya sığdırmak olanağı bulunmuyor.

Yazımızı DG konusunda genel bir gelişmeyi ele alarak sonlandıracağız. Yukarıda değindiğimiz Rusya'dan alınan gazda sağlanan indirim öyküsü şöyle: Sayın Enerji Bakanı Taner Yıldız 28.12.2011 tarihinde, Rusya'nın Güney Akımı Pro-

jesinin, Türkiye tarafından destekleneceği yönünde bir açıklama yaptı. Sayın Yıldız, bu açıklamanın devamında DG fiyatlarında Rusya'dan bir indirim alındığını da sözlerine ekledi. Kendisine yöneltilen, vatan-daşa bu indirim nasıl yansıtılacak, şeklindeki soruyu da, "orası belli değil" gibi tuhaf bir ifadeyle yanıtladı. Rusya, 2009 yılında, Güney Akımı Projesini, Türkiye'nin projesi olarak bilinen ve AB'nin hararetle desteklediği NABUCCO'ya karşı bir hamle olarak öne sürmüştür. Rusya'nın tekel konumuna bir alternatif oluşturan NABUCCO ve bu konumu pekiştirerek sürdürmeyi hedefleyen Güney Akımı rakip iki projedirler. Durum özetle şudur: Enerji Bakanlığı, çok muhtemeldir ki, Rusya'dan üç kuruşa daha ucuz DG alabilmek ve bu sayede Botaş'ın görev zararlarını azaltabilmek uğruna NABUCCO'yu feda etmiştir. Türkiye'nin fikir mimarı olduğu NABUCCO projesinin, gerek duyulan finansmanın çok yüksek oluşu ve kaynak ülkelerin desteği bakımından zaten ölü doğmuş olduğu öne sürülebilir. Azerbaycan'ın başından beri bu projeye gönülsüz yaklaştığı biliniyor. Yani, AKP hükümeti "tek millet iki devlet" anlayışıyla kucakladığı Azerbaycan üzerinde hiç mi ikna edici bir ağırlığa sahip olamamıştır? NABUCCO projesinde 2002 yılından bu yana kat edilen mesafenin fazlasını Rusya'nın bir yıldan kısa sürede aldığı da unutulmamalıdır. Rusya kararlı ve ciddi bir devlet anlayışı sergileyerek NABUCCO'yu hem de Türkiye'nin vasıtasıyla alt etmiştir. Sayın Yıldız'ın açıklaması ardından Rusya Başbakanı Putin'in sarfettiği söze de yer verelim: Türkiye bize bir yılbaşı hediyesi sunmuş oluyor! Hali pür mealimiz budur.